

Expositio Epistole sancti Hieronymi

A Verū hec contra inuidos, scilicet diximus quibus per omnia hia senti mus: q̄ meā translationem volūt resp̄ hender: q̄ immediate sumpta est ab hebraica veritate tanq̄ a puro fonte. **B** Hunc te deprecor. Hec est vltima pars principalis istius prefationis in qua facit tria. Primo enim orationū suffragia implozat. cum dicit: **H**ūc te deprecor Desideri charissime vt me ora tionibus iuuēs. Secūdo assignat ra tionem: cur orare debeat. cum dicit: **Q**uia me tantum opus subire fecisti: et a **B**enefici exordium capere. Tertio finem orationis in sinuat sc̄z vt penta

tioza sunt exēplaria latina q̄ gre ca: greca q̄ hebraica. Verum hec **B** contra inuidos. Hunc te deprecor Desideri charissime vt q̄ me tan tum opus subire fecisti: et a **B**enefici exordium capere orationib⁹ iuuēs: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri: in latinum eos transferre sermonem.

teuchum fideliter transferat. vnde dicit: Quo possim eodem spiritu q̄ scri pti sunt libri in latinum eos transfer re sermonem.

Expositio in prefationē pentateu chi fratris Britonis de ordine postil latoris finit: ad quem in principio ope ris sua in prefatione q̄ incipit: **A**idē in dextra: sup̄ quozūdā prologoz̄ eli cidatione tanq̄ per eundem sufficien ter expositis postillator: (vt patuit) se e exonerando remiit.

Finit Prefatio.

Prologus

Glosa ordinaria in Genesim

Quam omēs diuinos li bros legim⁹: in tāta multitudine veroz̄ itelle ctuū: q̄ d̄ pauca v̄bis eruūt: r̄ sanitate catho lice fidei muniūt: potissimū id diligam⁹: q̄ d̄ certū apparuerit cū sensisse quē legim⁹. **S**i autē h̄ latet: id certe q̄ d̄ circūstātia scripturē nō impedit: r̄ cū sana fide concordat. **S**i autē scripturē circūstātia tra ctari r̄ discuti nō po test: saltez id solū: q̄ d̄ fides exigit sana vel p̄scribit. Aliud est enim q̄ d̄ potissimū scriptor̄ senserit nō dinoscere: aliud a pietatis regula errare. **S**i vtrunq̄ vitē: p̄fecte se habet fruct⁹ le gentis. **S**i vero vtrunq̄ vitari nō potest: etiā si volūtas scri ptoris incerta sit: sane fidei p̄gruam nō inutile ē eruisse sentē tiam. **A**ugustinus. **I**n rebus obscur⁹ atq̄ a nostris oculis remotissimis si q̄ in scriptura etiā diuina legim⁹: q̄ possunt sal ua fide alijs parere sentētis in nullā eaz̄ nos p̄cipiti affirma tione ita p̄iciamus: vt si forte diligentius exq̄lita v̄itas eam labefactauerit: corruam⁹: nō p̄ sentētia diuinaz̄ scripturarū sed p̄ n̄ra dimicātes: ita vt eā velim⁹ scripturaz̄ esse: q̄ n̄ra ē: cū pot⁹ eā q̄ scripturaz̄ ē: n̄raz̄ eē velle debeat. **R**otādū q̄ hec scriptura ita allegoz̄: v̄bis terit vt allegoz̄icū sensū p̄tineat: r̄ historica fide rerū gestaz̄ nō amittat. **D**icit autē ge nesis a suo principio fm̄ morem hebreoz̄: qui ex p̄ncipijs ma xime nomina libris imponunt: sicut **M**atthe⁹ euangelicam suam historiam libru⁹ generationis appellat. **C**ū mltā v̄traz̄ scriptura in sequentibus continet: in quibus nulla generati onis mentio fiat. **I**ntroducit quippe hec historia primū ho minem futuri formā: vtpote de terra virgine conditū: p̄ quez̄ generādū terreni erāt in vitā transitoria: sicut euāgelium fm̄ nouum hominem iducit de matre virgine genitum: qui filios generaret in vitā eternā. **I**n hac ergo scriptura figure sūt fu turozum. **I**n euāgelio vero manifestatio completorum. **R**i ber iste more hebreoz̄um a principio genēsis appellatur: q̄ in eo de celi et terre generatione agitur: licz̄ alia mltā sequatur sicut euāgelii **M**atthei: liber generationis iesu xpi. **I**nducit enim moyses primū hominem formā futuri: de terra v̄gine conditū: qui generaret terrenos in vitā transitoria: sic r̄ euā gelii scdm̄ hominem scilicet christum de matre v̄gine genitū qui generaret celestes in vitā eternā. **H**ic ergo figura: in euā gelio veritas. **H**ieronym⁹. **I**n principio c. d. c. r. t. **P**leriq̄ au tumāt sic **T**ertulian⁹ r̄ **H**ylari⁹ in hebreo haberi. **I**n filio fe cit de⁹ c. r. t. **A**xx. vero r̄ **S**ymach⁹ r̄ **T**heodocion. **I**n p̄nci pio trāstulerunt. **E**t in hebreo dicit̄ ē **B**resith q̄ d̄ **A**qla iter p̄tatur in capitulo. **M**agis igitur fm̄ sensum q̄ fm̄ verbi trā slationem de christo accipi potest qui in ipsa fronte geneleos que caput omnium librorum est: et in principio **J**ohānis celi et terre conditor approbatur. vnde in capite libri scriptum ē de merid est in principio geneleos. **I**n p̄ncipio. s. creauit d. c. r. t. et in p̄ncipio **J**ohānis: omnia per ipm̄ facta sūt r̄ c. **A**p̄d hebreos quoq̄ h̄ liber **B**resith appellatur: qui voluminib⁹ ex librorum p̄ncipijs nomina imponunt. **Q**uattuor sunt regule sacre scripture: id est **H**istoria q̄ res gestas loquitur. **A**lego.

ps. 39.

Allegoria: in q̄ aliud ex alio itelligit. **T**ropologia. i. mo ralis locutio: in qua d̄ morib⁹ ordinandis tractatur. **A**na goge: id ē spiritualis intellectus: p̄ que d̄ summis r̄ celestib⁹ tractaturi ad sup̄iora ducimur. **H**is quattuor quasi q̄busdaz̄ rotis tota diuina scriptura voluitur: v̄bi q̄tia: **H**ierusalē fm̄ historiam ē ciuitas. **A**lego. ecclesiaz̄ significat. **S**cdm̄ tropo logiam id ē moralitatē animam cuiuslibet fidelis: q̄ ad pacē eternam anhelat. **S**cdm̄ anagogen celestium omnium vitaz̄ qui r̄uelata facie vident deum. **D**iuina scriptura aliq̄ eterna intiment: vt ē: **I**n principio erat v̄bum. **A**liquādo facta narrantur: vt cū venerit fili⁹ hominis in. s. m. s. **A**liq̄ agēda sunt p̄cipiuntur: vt diliges proximum t. s. t. i. **E**t ē bip tita diuina scriptura: quia alia sunt q̄ fm̄ figuram dicuntur vt ē: **A**udiuit adā vocē d̄ni deambulantis in paradiso. **A**lia fm̄ reruz̄ gestarū fide: vt ē: q̄ p̄pls̄ exiens d̄ egypto p̄ mare pedib⁹ ambulauit. **A**lia sūt q̄ v̄troq̄ dicta sūt: vt ē: **T**rahit mar⁹ rubri: r̄ miracula q̄ d̄ns i euāgelio fecit. **T**rib⁹ modis significat h̄ scriptura generationē selē eē factā. **A**ut enī sola volūate aliqd̄ d̄ factū: vt **I**n p̄ncipio creauit d̄ celi r̄ ter rā. **A**ut volūate sil r̄ voce p̄ceptiua: vt fiat lux. **S**ine delibe ratione: vt faciam⁹ hominē ad imaginē r̄ similitudinē nostrā. **A**ut volūate voce r̄ diffinitio: vt **C**rescite r̄ multiplicamini r. r. t. r̄ germinet terra herbā v. r. fa. se. r̄ c. **E**t ea q̄ sola volū tate r̄ voce dicunt: nouitate facta sūt. **Q**ue vero p̄ diffinitio nez̄ h̄ sūt similia illis q̄ nouit facta sūt: r̄ h̄ sūt q̄ post septimū diē vsq̄ in finē opatur de⁹: r̄ ex illa diffinitione proueniunt. **Q**uidā tria p̄ncipia posuerūt: deū: exēplar: materiā: et ea terreata sine initio. **D**eūq̄ nō tanq̄ creatorē materie: sed q̄si artificē: ad exēplar de piacētī materia mōm fecisse. **A**lij duo p̄ncipia putauerunt: **M**ateria et speciē: et cum his tertium quod operatorū dicitur: **M**ūdūq̄ semp̄ fuisse r̄ futurū esse. **H**is et hm̄oī erroz̄ib⁹ obuiās moyses: in vno spiritu: in vno principio tēporis: mūdū a creatore deo factū narrat tāta ve locitate: vt effectū sensum t̄pis p̄ueniret: vt videlicet deū co gnoscens initū vniuersoz̄: eternū intelligere dedit et omni potentē: ex tanta celeritate opis vt needū primū nascentis mūdi momētū trāfactū dicat: qm̄ mūd⁹ creat⁹ d̄z̄ his v̄bis: **I**n principio crea. d. c. r. t. **S**trab⁹. **I**n p̄ncipio crea. d. c. r. t. **M**oyses in vno p̄ncipio t̄pis a deo creatore mūdū factū refert: vt sensum t̄pis p̄ue nit et effectū volūtar̄: vt deū sciam⁹ t̄pis initū: r̄ ipsum esse initū oim̄. **P**lato enī tria initia vel p̄ncipia estimabat: deū: exēplar r̄ materiā: r̄ ipa merreata sine p̄ncipio: r̄ deū q̄si artificē nō crea torē. **A**risto. duo materiā r̄ speciē: r̄ tertiu⁹ operatorū dicitū. **M**ūdū x̄o sp̄ esse r̄ fuisse. **C**ōtra hec ergo r̄ hm̄oī dicit: **I**n principio r̄ c. **A**ug⁹. **S**icut paulus per reuelationē didicit euāgelii: ita moyses de cente sp̄sētō conditi mūdi exordii. **M**oyses in hoc libro de inferiori mundo ad instructionē ho minis agit: et q̄z̄ homo p̄ponendus erat mūdo v̄sibili: p̄mā regnū paratum describit: postea rectorē inducit: cui seruiat plenitudo regni. **D**icit ḡ: **I**n p̄ncipio c. d. c. r. t. **C**eli r̄ terre noie: quicqd̄ d̄ e fecit simul factū esse materialiter p̄t̄ inteli

gisticā

Glosa ordinaria in Genesim

gi: s; informiter: siue spūale siue corporale sit. Deinde profe
quitur quomodo de' singulorū formas fecerit: et opex distin
ctiones: et qz nondum distincte forme addit de terra: Terra
aut erat inanis et vacua: bis. s. q. de ipsa erant processura. Et
tenebre erāt s. f. a. Per abyssū cetera elemēta possunt itelli
gi: q. adhuc p̄fusa et incerta erāt q̄s formas essent habitura.
¶ Quattuor modis operat de'. Primo in x̄bo. Secūdo in
materia. vii: Qui uiuit in eternū: creauit omnia s̄l'. Tertio
per opera sex dierū varias distinguit creaturas. Quarto ex p̄
mordialib' seminib' nō incognite oriunt' nature: s; note se
pi' ne percāt reformant'. **¶** Isidorus et Beda mystice. P̄
mordia gener' humani quib' in ista luce frui cepit: bñ cōpa
rant' p̄mo diei q̄ de' lucēs fecit: et hec etas tanq̄ infantia de
putanda ē ipsi' vniuersi sc̄li: qd tanq̄ vn' homo etatez agit
infantiam. Hec protendit' ab adam vsqz ad noe generationi
bus. x. Quasi vespera hui' diei fit in diluuiō: qz et infantia
nostra tanq̄ obliuionis diluuiō delect'. Incipit mane secūdi
diei a temporib' hoc tanq̄ puericia: et tendit' hec etas vsqz
ad abraaz alqs generationib'. x. Et bñ comparat' secūdo diei
quo factū ē firmamentū inter aquā et aquā: qz et arca in qua
erat hoc cū filijs: firmamentū erat inter aq̄s inferiores: in
quibus natabat: et superiores quibus compluēbat'. hec etas
diluuio nō delect': qz et puericia nostra nō obliuione tergitur
de memoria. meminim' cū nos pueros fuisse: infantes non
meminimus. hui' vespera ē p̄fusa linguaz in eis q̄ turrē fa
ciebant: et fit mane ab abraam. S; nec ista etas secūda genera
uit pplm dñt: qz nec puericia apta ē ad generandū. Incipit
mane diei tertij ab abraam et succedit tertia etas silis adole
scētie: et bñ comparat' diei tertij in q̄ ab aq̄s terra separata
est. Ab omnib' cū gentib' quoz error: instabilis: et vanis si
mulacrorum doctrinis q̄s veni' omnib' mobil' (qd bñ signi
ficatur mar' nomine) fidel' ppl's pulsaf: ab hac q̄ gentiū va
nitate et huius seculi fluctibus separaf: ē ppl's dei per abra
am tanq̄ terra cū apparuit arida. i. sitiēs imbrē diuinozum
mandatorum. Qui ppl's vnū deū colēdo tanq̄ irrigata ter
ra vt fructus viles possit afferre: sanctas scripturas et pro
phetias accepit. Hec cū etas itaz potuit generare filiū deoz
qz et tertia etas. i. adolecētia iam filios habere pōt. Et ideo
ad abraam dictū ē: Patrē multaz gentiū posui te: vt augeā
nimis valde: et ponā te ī gētes: et reges ex te erūt: et ponā te
flamētū meū int' me et semē tuū post te: generatiōes coz ī te
stamentū eternū: vt sum tibi de' et semini tuo post te: terra ī
q̄ habitas oēm terrā ebanaā ī possessionē eternā: et oro illis
de'. Hec etas porrigit' ab abraā vsqz ad dauid q̄ttuordecim
generatiōib'. Hui' vespa ē ī petis ppli: qd' diuina mā data
p̄teribāt vsqz ad maliciā pessimi saulis. Deū mystice fit ma
ne q̄rte diei regnū. s. dauid. hec etas simul ē iuuetūti: et reue
ra int' oēs etates regnat iuuetū: et ipsa ē ipm firmamētū oīm
etatiū: iō bñ cōparat' q̄rto diei: ī q̄ sc̄ta sūt sidera celi ī firma
mēto. Quid em̄ euidēt' significat' regē eminētiā q̄ splēdor
solis: et plebis obtēperantiā luce splēdor ostēdit tanq̄ syna
goga ip̄laz et stelle p̄ncipes ei': et oia fundata ī stabilitate re
gni tanq̄ ī firmamēto. Hui' q̄t vespera ē ī peccat' regū: qd'
illa gēs meruit captiuari. Fit deū māe q̄ntē diei trāsmigra
tio ī babilonē: cū ī captiuitate ppl's lenit' ī pegrino ocio est
collocat'. Et porrigit' hec etas vsqz ad aduentū xpi ihu dñi
nri. i. q̄nta etas sūt quā ē delectatio a iuuetūte ī senectute: nō
dū qdē senect': s; iā nec iuuent': qz senior' etas ē quā greci
p̄sbyte vocāt: nā senex apd eos nō senex: s; geron dicit'. Et
reuera sic ista etas a regni robore ē inclinata: et fracta ī p̄plo
iudeoz: quācadmodū hō a iuuetūte fit senior. Et bñ cōparat'
illa diei q̄nto: q̄ sc̄ta sūt aialia ī aq̄s et volatilia celi postq̄ ce
li hoīes int' gētes tanq̄ ī aq̄s ceperūt viuer' et habere incer
tā sedē et instabilez sic aues volātes. S; plane ibi erāt cere
i. magni hoīes: q̄ mag' dñabantur fluctib' sc̄li: q̄ seruiēt
ī illa captiuitate. Hō em̄ ad cultū idolorū aliq̄ terroze depra
uati sūt. Abi sane aduertendū qz benedixit de' illa aialia
dicens: Crescite et multiplicamini: et replete aquas mar': et
volatilia multiplicentur super terram. Quia reuera gēs iu
deorum ex quo dispersa est per gentes valde multiplicata ē.
Huius diei: hoc est huius etatis quasi vespera est multiplica
tio peccatorum in p̄plo iudeorum: qz sic excecati sunt: vt deū
et dominum nostrum iesum christum nō possint cognoscere.
¶ Mystice. Dane. vi. diei fit predicatio euangelij per iesum.
et finito die quinto: id est quinta etate incipit sexta scz sene
ctus veteris hominis in qua homo minus potens ē et quaz
si ad extremum vite tendit. Et hoc etiam apparet: quia illud
carnale regnum iam ē vehementer attritum: qm̄ et templum
dei delectum

dei delectum est: et sacrificia cessauerunt. Et nūc ea gens quā
tum ad regni vires atinet: quasi extremam vitam trahit. In
ista tamen etate tanq̄ in senectute veter' hominis: homo no
uus nascitur: qui iam spiritualiter uiuit. Sexta enim etate si
ue die dictum est: Producat terra animam uiuentem. Hā q̄n
ta die non dictum erat: producat aque animam uiuentē: sed
reptilia animarum uiuarum. Quomodo enī corpora sunt re
ptilia sic tunc adhuc etiam corporali circūcissione et sacrificijs
tanq̄ in mari gentium ppl's ille scriuebat. Istā vero animam
uiuam dicit: qz vitā tam incipiunt eternā desiderare. Serpen
tes ergo et pecora que terra producit: gentes significāt iā sta
biliter credituras euangelio: de quibus dicitur et illud quod
petro demonstratum est in actibus apostolorū: Facta. et mā
duca: et cum ille immunda diceret. responsum est illi: Quod
deus mundauit: tu cōmune ne dixer'. Tūc fit homo ad ima
ginem et similitudinem dei: sicut in ista etate sexta nascitur in
carne dominus noster: de quo dictum est per prophetam: Et
homo est: et quis cognoscat eum. Et quemadmodū in illa die
masculus et femina coniuncti sunt: sic et in ista xps et ecclesia.
Et preponitur homo illa die pecorib': serpentibus: et volati
libus celi. sic et in ista etate christus regit animas sibi obtem
perantes: que ad ecclesiam eius partim de populo iudeorum
et partim ex gentibus uenerūt: vt ab eo domite mansuescerēt
homines scilicet vel carnali concupiscētie de diti sicut pecora:
vt tenebrosa curiositate obscurati quasi serpētes: vel elati su
perbia quasi aues. Et sicut in illa die pascitur homo et anima
lia que cum ipso sunt herbis seminalibus et lignis fructiferis
et herbis uiridibus: sic in ista etate homo quicumqz bonus ē
minister christi: et cum bene quantum potest imitatur: cum ip
so populo spiritualiter pascitur sanctarum scripturarū alimen
tis: et lege dei partē ad concupiscendum fecunditatē rationū
atqz sermonum tanq̄ herbis seminalibus: partē ad utilitatē
morum et conuersationis humane tanq̄ lignis fructifer': par
tim ad vigorem fidei: spei et charitatis in vitam eternā tanq̄
herbis uirentib': que nullo estu tribulationū possunt arcesce
re: sed spiritualis sic pascitur istis alimentis: vt multa intelli
gat. Carnalis autem id ē paruulus in christo tanq̄ pec' dei
vt multa credat: que intelligere nondum pōt: tamen eosdem
cibus omnes habent. Huius autem etatis vespera ē de q̄ do
minus ait: Puras ueniens filius hominis inueniet fidem su
per terram: Post illam uesperam fiet mane: cum ipse domin'
in claritate uenturus ē. Tunc requiescent cum christo ab om
nibus operibus suis hi quib' dictum ē: Estote pfecti sicut pater
uester qui in celis ē. Tales enī faciūt opera bona valde.
post talia enim opera speranda ē requies in die septimo: que
uesperam non habet. Nullo q̄ modo potest dici quēadmodū
fecerit deus celum et terram et omnem creaturam quam con
didit: sed ista expositio per ordinem dierū sic indicat q̄si histo
riam rerum factarum: vt predicationem futuroz maxime ob
seruet. Si autem aliquem monet qz in istis etatibus seculi du
as etates primas denis generatiōibus aduertimus explica
ri. Tres autem consequentes singule quattuordecim genera
tiōibus cōtexuntur. Sexta uero ista nullo generatiōis nu
mero diffinita sit. facile ē videre etiam in vnoqz homine du
as primas etates: infantiam et puericiā corporis sensib' inhe
rere: qui sensus corporis quinqz sunt: visus: auditus: gustus
olfactus et tactus. Quinari' autem numerus duplicat' (q̄m̄
duplex ē serus human' vñ generatiōes tales existūt masculi
nus et feminin') denarium numerum facit. Iā uero ab ado
lescentia et deinceps ubi ratio incipit in homine preualere: ac
cedit quinqz sensibus cognitio et ratio: quibus uita regitur
et administratur: vt iam septenarius numerus esse incipiat: qui
similiter duplicatus quattuordecim generatiōibus eminet
apparet. Quas habent tres etates consequentes: adolecē
tis scilicet iuuenis et senioris. Senectut' uero etas sicut in no
bis nullo statuto annoz tempore diffinitur: s; post illas q̄ntas
quantū quisqz uixerit: senectuti deputatur: sic in ista etate
seculi non apparent generatiōes diffinitē vt occult' sit vltim'
dies: quem utiliter dominus latere oportere demonstrat.
¶ Mystice. Igitur perfecti sunt celi rē. Quia post illorum q̄s
sex dierum opera bona valde: speret homo quietam perpetu
am: et intelliget qd sit. Regent de' septima die ab omni ope
re suo: quia et ipse in nobis hec bona operatur: qui vt opere
mur iubz. Et recte ipse requiescere dicit: qz post hec oia opa nra re
quie nobis p̄stabit. Quomō em̄ recte paterfamilias dicit edifi
care domū: cū vt edificet oparij sui iubet: et requiescere cū post
pfectionē fabricē illis q̄bus impabat p̄mittit vt vacēt: et iocū
do ocio p̄fruant'. **¶** Isidor'. Moralit' habet vniūscqz nrm
in nra

Ecc. 18. a

Dei. 17.

Act. 10. b

Luc. 15. b

Mat. 5. g

Glosa ordinaria in Genesim

In nr̄s operibus et recta vita tanq̄ distinctos istos sex dies: post q̄s debeat quietē sperare. **P**rimo die lucem fidei: quando primū visibilibus credit: propter quam fidem dominus visibi liter apparere dignatus est. **S**ecundo die factū est tanq̄ firmamentum discipline: quod discernit inter carnalia et spiritalia opera: sicut firmamentum inter inferiores aquas et superiores. **T**ertio die quo mentem suam ad proferēdos bonorum operum fructus preparat et erigit: separata enim labe et fluctib⁹ tentationum carnalium tanq̄ aridam terrā habet: mentem videlicet tanq̄ a perturbationibus maris: vt iā pos sit dicere: **M**ete seruiuo lege dei: carne aut seruiuo legi peccati.

Ro. 7. b

Idem mystice. In principio creauit deus celum et terram. **S**pirituales qui celestia meditantur: et terram id ē carnaliter terrenum hominem imitantes. **T**erra autem erat inanis et vacua: hoc est caro nostra anteq̄ doctrine accipiat formam. **T**enebre erant super faciem abyssi: q̄ peccati obscuritas et ignorantie cecitas tegebatur corda nostra. **S**piritus domini ferebatur super aquas: hoc est: super cor tenebrosū et fluidū: vt in spiritu subsistentes requiescerem⁹: et flatu ei⁹ viuificamur. cuius vnda abluimur. **P**ixit quoq̄ deus: **F**iat lux: id ē apparuit illuminatio fidei. **P**rimo enim die lucem fidei dedit: q̄a prima est in conuersione fides. vnde primum mandatum est:

Deut. 6. a

Dominus deus tuus vnus est. propter hanc fidem christ⁹ visibiliter apparuit: presentie sue gratia diuidens lucem: id est filios dei. et lucis a tenebris id ē peccatorib⁹: hos appellauit dies: illos noctē. vñ: **F**uisti aliq̄ tenebre: nūc aut lux in dño.

Eph. 5. b

Die secunda posuit firmamentum sanctas scilicet scripturas in ecclesia. de quibus dicitur: **C**elum sicut liber plicabit⁹. hoc firmamentum discernit aquas: id est populum angelorū quibus non est necesse vt in lectione audiant verbū dei. **S**ed illud firmamentū posuit in sublime super infirmitatē inferiorum populorū: vt suspicētes i eo cognoscāt: q̄lter discernat inter carnalia sp̄alia q̄si inter aq̄s superiores et inferiores.

Die tertia congregauit aq̄s inferiores et salvas infideles: scilicet concupiscentiarum et tentationum fluctibus sese quantientes et segregauit ab eis aridam: id est fideles fontem fidei stientes. **I**n fideles vero coercuit: ne iniquitatis sue fluctibus aridam: id est animam sitiētem deum cōturbent: sed liceat ei germinare fructus bonorum operum: et diligere proximum vt habeat in se semen fm similitudinem suam: vt scilicet ex sua infirmitate compatiatur alij indigenti: producat lignum forte et fructiferum: id est beneficium eripiendo oppres sum et prebendo ei protectionis umbraculum.

Die quarta micauerūt luminaria in firmamento celi. id est legi doctores scripture sancte inherentes: et inferiorib⁹ lumen sapientie demonstrantes. **P**rodijt quoq̄ siderum turba: id ē viroꝝ doctozum scilicet et legisperitoꝝ numerositas qui in huius vite nocte fulgentes: diuidant scripture sensibilia et intelligibilia quasi inter lucem perfectozum et tenebras peccatorum facientes signa virtutum et miraculorum q̄ sunt in tēpora et annos: quia proprijs temporibus viuunt et transeunt. **V**erbum autem domini in eternū manet. **B**ene aut terra genuerunt: et postea facta sunt luminaria: q̄a post bona opera venit illuminatio: qua videt species superne veritatis.

Die quinta facta sunt in aquis reptilia animaliarū: id est homines in vitam reuocati per sacramentum baptismi facta sunt volatilia: id est anime volantes ad superna.

Phil. 3. d

Sexta die produxit terra animam viuam: quādo caro nostra ab operibus mortuis abstinens: viua virtutum germina parit fm genus suum: id est vitā imitando sanctorū. vñ: **I**mitatores mei estote tē. **S**cđm genus nostrum viuimus: quādo sanctos q̄si proximos imitamur. **P**roducit terra bestias id ē homines ferocitate superbientes: et pecora id est simpliciter viuētes et serpentes astutos sez et bonum a malo discernentes: et quasi reptando scrutantes terrana per que intelligant celestia. **P**ost hec fecit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam. **P**ost hec fecit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam. **A**d imaginem creauit illum: masculum et femina. **F**emina nondum facta: iam homo masculus et femina perhibetur: sed q̄ ex adā latere erat processura: in illo iam computatur per substantiā: a q̄ fuerat producta per formam. **I**n minimis quoq̄ licet hec cōsiderare. herba enim cum prodit et formatur: nondum in illa fructus necdum fructus sui semen ostenditur: inest tamen ei fructus et semen: quia simul sunt in radice substantie: que non simul producunt per temporis incrementa.

1. Cor. 9. b

In principio

Augustinus. Cū in diuina scriptura de pauca. **V**obis plures intellect⁹ veri et catholici habent: illū diligam⁹ maxime quē cōstat scriptorē sensisse vt quē nō ipedit circūstantia scripturę: si conuenit cum sana fide: aut saltē quē sana fides p̄scribit.

Augustinus. Si qua obscura legim⁹: que possunt sane varijs exponi sententijs nullam precipitant affirmem⁹: ne forte velimus eam esse scripture sententiam que nostra est: euz potius scripture sententiam debeamus facere nostram.

Augustinus. In narratione rerum gestarum non omnia fm figuralem tantum intellectum accipim⁹: sed quedā fm fidem rerum gestarum asserenda et defendenda sunt. **Q**ue rendum ergo est quomodo preter allegoricas significationē dictum sit: **I**n principio creauit deus celum et terram. **I**n principio scilicet temporis: vel quia primo facta sunt: vel in principio id est in filio dei qui ait: **E**go principium qui et loquor vobis. **C**elum et terram spiritualem corporalēq̄ creaturā intelligunt vel corporalem tantum: per celum superiorē: per terram inferiorē: vel vtriusq̄ informis materia dicta est celum et terra. **S**piritualis enim vita sicut in se est: non cōuersa ad creatorem informis est. **C**ōuersa vero ad eum formata. **C**orporalis autem per priuationem omnis corporee qualitatis: que apparet informata materia. **T**el celum est creatura spiritalis que ab exordio quo facta est et perfecta: et beata semper est. **T**erra vero corporalis materies adhuc imperfecta: q̄ terra inq̄t erat inuisibilis et incōposita tē. **A**bi videt informitatem significare corporalis substantie. **A**triusq̄ tñ informitas hic significari potest. **C**orporalis in eo quod dicuntur est: **T**erra autem erat inuisibilis et incōposita. **S**piritualis autē in hoc: **T**enebre erant super faciem abyssi: vt abyssum tenebrosam naturā vite informē intelligam⁹: nisi ad creatore querat: i q̄ solo formata et illuminata ne sit tenebrevl abyssus.

Job. 1. a

Querendum est: quomodo deus cuncta simul condidit: dum idem moyses ex die mutatione variāte distincte creatura describit. **S**ed rerum simul materia creata est: simul vero formata per species non est: et quod simul exiit per substantiam materie: non simul apparuit per speciem forme. **C**ū em̄ simul factum celum terraq̄ dicit: simul spiritualia et corporalia: et quicquid de terra producit: simul facta indicant. **S**ol: luna et sidera quarto die in celo facta perhibentur: s̄ quod quarto die processit in specie: primo die in celi substantia exiit per conditionem. **P**rimo die terra creata dicitur: tertio arbuta cōdita et cuncta terra virentia describuntur. **S**ed quod die tertio in speciem prodiit: prima die in ipsa terre substantia conditum fuit. **H**inc moyses distincte per omes vel singulos dies omnia cōdita retulit: et tñ omnia simul creata subiunxit dicens: **I**ste sunt generationes celi et terre: q̄si create sunt in die quando deus fecit celum et terram: et omne virgultum agri anteq̄ orietur in terra: omnemq̄ herbam regionis. **Q**ui enim diuersis diebus creatum celum: terram: virgultus: herbāq̄ narrauerat: h̄ vno die facta manifestat: vt ostenderet q̄ ois creatura simul per substantiam exiit: que non simul per speciem processit. vnde: **C**reauit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam. **A**d imaginem creauit illum: masculum et femina. **F**emina nondum facta: iam homo masculus et femina perhibetur: sed q̄ ex adā latere erat processura: in illo iam computatur per substantiā: a q̄ fuerat producta per formam. **I**n minimis quoq̄ licet hec cōsiderare. herba enim cum prodit et formatur: nondum in illa fructus necdum fructus sui semen ostenditur: inest tamen ei fructus et semen: quia simul sunt in radice substantie: que non simul producunt per temporis incrementa.

Gen. 1. a

Gen. 1. a

Augustinus